

Nr 449.

Godkänd av första kammaren den 28 juni 1943.
Godkänd av andra kammaren den 28 juni 1943.

Riksdagens skrivelse till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till förbättrande av bostadsförhållandena jämte i ämnet väckta motioner.

(Statsutskottets utlåtande nr 219.)

Till K o n u n g e n.

I proposition nr 243 har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 7 maj 1943, föreslagit riksdagen att

dels godkänna av departementschefen förordade ändrade grunder för bidragsverksamheten för främjande av bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer;

dels godkänna av departementschefen förordade ändrade grunder rörande bidrag till främjande av bostadsbyggande på landsbygden;

dels medgiva, att, på sätt departementschefen förordat, bidrag till främjande av bostadsbyggande på landsbygden må beviljas under budgetåret 1943/44, intill ett belopp av sammanlagt högst 1,000,000 kronor;

dels godkänna av departementschefen förordade ändrade grunder rörande tertiärlån till viss bostadsbyggnadsverksamhet och tilläggsån till viss bostadsbyggnadsverksamhet;

dels medgiva, att räntefoten för bostadsanskaffningslån, nybyggnadslån, förbättringslån och lantarbetarbostadslån, vilka må komma att beviljas under budgetåret 1943/44, bestämmas till 3.25 procent;

dels ock för budgetåret 1943/44 anvisa

a) under femte huvudtiteln

1) till Statens byggnadslånebyrå: Avlöningar ett förslagsanslag av 638,000 kronor;

2) till Statens byggnadslånebyrå: Omkostnader ett förslagsanslag av 245,000 kronor;

3) till Främjande av bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer ett förslagsanslag av 6,000,000 kronor;

4) till Bidrag till inrättande av pensionärshem ett reservationsanslag av 2,000,000 kronor;

b) under kapitalinvestering, statens utlåningsfonder, till Lånefonden för

Bihang till riksdagens protokoll 1943. 14 saml. Nr 449—450.

bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer ett investeringsanslag av 20,000,000 kronor;

c) under kapitalinvestering, fonden för låneunderstöd,

1) till Tertiärlån till viss bostadsbyggnadsverksamhet ett investeringsanslag av 50,000,000 kronor;

2) till Tilläggsån till viss bostadsbyggnadsverksamhet ett investeringsanslag av 37,000,000 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts ovannämnda förslag har riksdagen till behandling förehåft *dels* motionen II: 429, vari hemställdes, att riksdagen måtte för budgetåret 1943/44 till Bidrag till inrättande av pensionärshem anvisa ett reservationsanslag av 3,000,000 kronor, *dels* motionen II: 434, vari hemställdes om anvisande för samma ändamål av ett anslag av 4,000,000 kronor, *dels* de likalydande motionerna I: 306 och II: 435, vari bland annat hemställdes att riksdagen måtte för budgetåret 1943/44 till Bidrag till främjande av bostadsbyggande på landsbygden anvisa ett reservationsanslag av 5,000,000 kronor, *dels* de likalydande motionerna I: 307 och II: 432, vari bland annat hemställdes, att riksdagen måtte bemyndiga och i mån av behov ställa medel till förfogande för beviljande under budgetåret 1943/44 av bostadsförbättringsbidrag intill ett belopp av 15,000,000 kronor samt avböja Kungl. Maj:ts uttalande om tillämpande av andra föreskrifter rörande tidpunkten för bostadsförbättringsarbetens färdigställande än dem, som i gällande författning redan förefinnas eller som kunna på administrativ väg utfärdas, *dels* de likalydande motionerna I: 311 och II: 440, vari bland annat hemställdes, att när så erfordras uppskov med verkställande av byggnadsföretag på landsbygden, vartill bidrag eller lån av statsmedel beviljats, måtte i hittills sedvanlig utsträckning medgivnas, samt att till Bidrag för främjande av bostadsbyggande på landsbygden måtte beviljas ett förslagsanslag av 15 miljoner kronor, *dels* ock motionen I: 308, vari hemställdes, att riksdagen måtte *dels* besluta, att lantarbetarbostadsbidrag icke må utgå, *dels* ock uttala, att sådana ändringar i grunderna för beviljande av lantarbetarbostadsån böra vidtagas, att den nu med lånen förknippade räntefriheten under en tid av tio år upphör, samt att för dylikt låns erhållande skulle förutsättas viss behovsprövning.

De av 1942 års riksdag beslutade åtgärderna för främjande av bostadsbyggnadsverksamheten åsyftade att skapa förutsättningar för en lägenhetsproduktion under 1942, motsvarande ungefär hälften av 1939 års bostadsbyggnadsvolym. Av vad departementschefen anfört framgår att detta program kunnat tillfullo förverkligas. Sålunda färdigställdes under förra året icke mindre än 23,000 å 24,000 lägenheter. Detta betydande lägenhetstillskott innebär dock icke att bostadsbristen hävts eller ens minskats. På vissa orter har tvärtom, såsom framgår av departementschefens redogörelse, svårigheterna att ordna bostadsförsörjningen något ökats.

Med hänsyn härtill kvarstår tydligen ett oförminskat behov av fortsatt stödgivning åt bostadsproduktionen. Målsättningen för bostadsbyggnadsverksamheten under nu gällande förutsättningar bör, såsom departements-

chefen framhållit, vara att om möjligt minska bostadsbristen och i varje fall förhindra en ytterligare skärpning av densamma. Riksdagen vill i detta sammanhang understryka vikten av att den säsongutjämning, som sedan ungefär ett år tillbaka synes ha kommit till stånd inom byggnadsproduktionen, blir bestående.

Vad härefter angår Kungl. Maj:ts förslag till *modifikationer i reglerna för tertiär- och tillägglånen*, vill riksdagen till en början icke motsätta sig att lån undantagsvis beviljas för uppförande av egnahem inrymmande 5 rum och kök av normalstorlek. Riksdagen förutsätter dock, att det lånebeviljande organet noga tillser, att ett verkligt behov av en bostad med denna storlek föreligger samt att behovet kan antagas äga en viss varaktighet.

I likhet med departementschefen anser riksdagen, att tvåfamiljshusen böra i länehänseende jämföras med enfamiljshusen. Detta utesluter dock icke att för tvåfamiljshus kunna komma att tillämpas regler, som mera anpassats efter hyreshusets ekonomiska förhållanden. I händelse tvåfamiljshus uppföres av kommun eller därmed jämfördd företagare komma nämligen de speciella reglerna för långivning avseende enfamiljshus i kommunal eller därmed jämfördd regi att bli tillämpliga.

Riksdagen har i likhet med departementschefen icke något att erinra mot att en närmare fixering av det kommunala bidragets storlek kommer till stånd, och finner härvid ett kommunbidrag, motsvarande 20 procent av överkostnaden vara lämpligt. Även med ett på dylikt sätt bestämt bidrag bör — såsom departementschefen framhållit — byggnadslånebyrån liksom hittills ha möjlighet att förfara efter omständigheterna i varje särskilt fall. Byrån bör således enligt riksdagens mening bland annat äga möjlighet att jämka bidragsprocenten nedåt i sådana fall, där den nu föreslagna regeln, jämförd med förut gällande bestämmelser, innebär en för kommunen betungande ökning av det kommunala bidraget.

Riksdagen delar departementschefens uppfattning om lämpligheten av att det kommunala borgensåtagande, som erfordras för medgivande av ränte- och amorteringsfrihet beträffande viss del av tertiärlån för enfamiljshus, erhåller den ändrade innebörd, som närmare angivits i propositionen. Då det i 12 § 2 mom. kungörelsen om tertiärlån och tillägglån förekommande stadgandet om skyldighet för kommun att under byggnadstiden utöva kontroll över ett företag icke innefattar något åläggande utöver den kontrollskyldighet, som föreskrives i kungörelsens 28 §, har riksdagen intet att erinra mot att förstnämnda stadgande utgår ur författningen.

Såsom departementschefen framhållit torde tillräckliga skäl saknas för bibehållande av gällande bestämmelser om maximering av tillägglånet till 90 respektive 95 procent av överkostnaden.

Byggnadslånebyråns av departementschefen förordade förslag om rätt för byrån att under vissa förutsättningar och villkor lämna förskott å preliminärt beviljade tertiärlån har riksdagen godtagit. Såsom departementschefen framhållit torde det lämpligen kunna uppdragas åt byggnadslånebyrån att utarbeta

närmare bestämmelser i ämnet. I detta sammanhang vill riksdagen understryka vikten av att denna fråga ordnas på ett för statsverket betryggande sätt.

Riksdagen har icke något att erinra mot den av departementschefen föreslagna befrielsen för kommunerna från skyldighet att ställa intecknings-säkerhet för lån.

Av propositionen framgår, att byggnadslånebyrån vid beviljande av tertiär-lån stundom godtager affärsbankslån såsom underliggande kredit. I den mån affärsbankslån förekommit har detta varit betingat av särskilda omständigheter, såsom avsaknad inom orten av annat kreditinstitut, svårighet att inom rimlig tid anskaffa viss begränsad del av fastighetskapitalet eller liknande skäl.

Departementschefen, som funnit sig sakna anledning till erinran mot byggnadslånebyråns praxis på förevarande område, har ansett att avgörandet i dessa frågor liksom hittills bör tillkomma byrån. I samband härmed har departementschefen förordat upphävande av den nu gällande föreskriften att räntegaranti kan lämnas endast för lån upptagna i vissa kreditinrättningar. Ränteeftergift bör sålunda enligt departementschefens uppfattning kunna ifrågakomma ej blott för affärsbankslån utan även för krediter, som lämnas av kommuner, kassor och stiftelser.

Riksdagen anser, i likhet med departementschefen, att någon anledning till erinran mot byggnadslånebyråns praxis i fråga om affärsbankslånen ej föreligger samt att byrån jämväl i fortsättningen bör få avgöra när omständigheterna äro sådana, att dylika lån kunna godtagas såsom underliggande kredit.

Då räntegaranti för affärsbankslån avses kunna lämnas endast under förutsättning att banken avgiver vissa förklaringar rörande räntevillkoren samt uppsägning av lånen, torde det i allmänhet ej finnas skäl för att i fråga om nämnda krediter tillämpa andra regler om ränteeftergift än dem som nu gälla beträffande övriga obundna lån. Riksdagen har därför i huvudsak kunnat godtaga förslaget om utsträckning av räntegarantin till att avse även affärsbankslån. Fall kunna emellertid förekomma, där statsverkets intresse motiverar, att utfästelsen om räntegaranti begränsas. Så torde bland annat vara förhållandet, då lån erbjudes mot en ränta som — oaktat densamma till en början ställer relativt sett mindre anspråk på eftergift — likväl främdeles kan, till följd av uppenbar risk för höjning, befaras bli för statsverket mera kostnadskrävande. Överhuvudtaget bör byggnadslånebyrån vid lämnande av räntegaranti för obundna lån särskilt tillse, att garantin ej bereder skydd mot annan räntehöjning än sådan, som vid lånets beviljande må te sig naturlig att kompensera genom statlig stödgivning. För att vinna ytterligare överblick av dessa frågor bör byggnadslånebyrån kontinuerligt samråda med fullmäktige i riksbanken.

Amortering av sekundärlån framstår såsom ett oeftergivligt säkerhetskrav. Vad departementschefen uttalat i denna fråga vill riksdagen understryka.

Vidkommande medelsbehovet under nästa budgetår för tertiärlån och tilläggs lån finner riksdagen ej anledning till erinran mot de av departementschefen framlagda förslagen. Riksdagen bifaller således förslaget om att anslaget till tertiärlån till viss bostadsbyggnadsverksamhet upptages till 50 miljoner

kronor samt att anslaget till tilläggsån till viss bostadsbyggnadsverksamhet — vilket liksom under innevarande budgetår bör kunna anlitas för utlämnande av de till egnahemslåneverksamheten knutna tilläggsånen — upptages till 37 miljoner kronor.

Vad härefter angår *låne- och bidragsgivningen för bostadsförsörjning åt mindre bemedlade, barnrika familjer* vill riksdagen först vitsorda behovet av att en mjukare avveckling av familjebidraget kommer till stånd, då antalet minderåriga barn nedgår under tre. Departementschefens förslag i detta avseende ävensom i fråga om kommunernas ansvarighet under avvecklingsperioden har riksdagen godtagit.

Riksdagen har icke funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts beräkningar av medelsbehovet för bostadsförsörjningen åt mindre bemedlade, barnrika familjer. I likhet med vad som gäller sedan budgetåret 1941/42 har förutsatts, att bränslebidrag skola utgå från det under femte huvudtiteln uppförda bidragsanslaget.

Anslaget till *bidrag till inrättande av pensionärshem* har av Kungl. Maj:t föreslagits upptaget till 2,000,000 kronor, i motionen II: 429 föreslås 3,000,000 kronor och i motionen II: 434 4,000,000 kronor.

Enligt vad riksdagen erfarit har byggnadslånebyrån till Kungl. Maj:t med tillstyrkan överlämnat ansökningar om pensionärshemsbidrag å ett sammanlagt belopp av omkring 1,300,000 kronor, vilka ansökningar icke kunnat prövas på grund av att tillgängliga anslagsmedel tillfullo förbrukats. Därest medelsanvisningen för nästa budgetår begränsas till det av Kungl. Maj:t föreslagna beloppet, 2,000,000 kronor, kan det på grund av nuvarande livliga intresse bland kommunerna för byggande av pensionärshem med skäl antagas, att medelsbrist inträder redan under första hälften av nästa budgetår, vilket skulle få till följd ett avbrott i verksamheten för pensionärernas bostadsförsörjning. Ett dylikt avbrott vore enligt riksdagens mening synnerligen beklagligt, och riksdagen anser sig med hänsyn härtill icke kunna godtaga en så begränsad medelsanvisning som föreslagits genom propositionen. Då medelsförbrukningen under innevarande budgetår uppgått till över 4 miljoner kronor synes ett lägre belopp icke böra anvisas för nästa budgetår. Riksdagen bifaller alltså det i motionen II: 434 gjorda yrkandet.

Riksdagen övergår härefter till att behandla *bostadsförbättringsverksamheten på landsbygden*. Vidkommande frågan om förbättrad vattenförsörjning och förbättrade avloppsförhållanden ansluter sig riksdagen till vad departementschefen i princip anført i fråga om statlig stödgivning. Såsom i propositionen framhållits torde emellertid nu rådande brist på material och arbetskraft lägga hinder i vägen för andra statliga åtgärder än sådana av mera begränsad räckvidd. Riksdagen inskränker sig således till att godtaga departementschefens förslag om att nu föreliggande möjligheter att inom ramen för den statsunderstödda bostadsförbättringsverksamheten lämna bidrag och lån till ekonomiskt stöd åt vatten- och avloppsföretag bibehållas, varvid de modifikationerna böra ske, som kunna erfordras för ett mera rationellt bedrivande av verksamheten.

Att vatten- och avloppsförhållandena för ett antal närbelägna lägenheter ordnas med gemensamma anläggningar kan givetvis innebära en stor fördel. Med hänsyn härtill vill riksdagen framhålla angelägenheten av att bestämmelser snarast komma till stånd om bidrag och långivning jämväl till sådana gemensamma ledningsföretag.

Riksdagen har icke funnit anledning till erinran mot att lantarbetarbostadsbidrag — om 300 kronor — få utgå också till anordnande av vatten- och avloppsledningar, som ej sker i samband med andra arbeten. Av detta ställningstagande följer, att riksdagen ej funnit sig böra bifalla yrkandet i motionen I: 308 om avskaffandet av lantarbetarbostadsbidrag. I likhet med motionären vill riksdagen emellertid ifrågasätta, huruvida icke understödet till lantarbetarbostäder bör göras beroende av behovsprövning rörande sökandens ekonomi. Riksdagen förutsätter emellertid, att Kungl. Maj:t tager detta spörsmål ävensom frågan om räntevillkoren för lantarbetarbostadslån under övervägande, då fråga uppkommer om ytterligare anslag till låneverksamheten.

Vad departementschefen anfört angående administrerandet av den statliga bidrags- och långivningen till vatten- och avloppsföretag liksom också beträffande lämpligheten av att i mån av behov ställa medel till egnahemsstyrelsens förfogande för inköp av brunnsborrningsattiraljer samt för anordnande av utbildningskurser för brunnsborrhare föranleder ej erinran från riksdagens sida.

Riksdagen kan godtaga vad departementschefen förordat i fråga om statsbidrag till förbättrande av de renskötande lapparnas fasta bostäder. Dylika bidrag böra således kunna uppgå till högst 3,000 kronor samt bestridas från anslaget till bidrag till främjande av bostadsbyggnad på landsbygden.

Vidkommande härefter frågan om medelsanvisning för nästa budgetår för bostadsförbättringsverksamheten på landsbygden så torde, enligt vad egnahemsstyrelsen uppgivit, anslaget till förbättringsbidrag redan nu vara i sin helhet disponerat, varemot reservationerna å anslagen till nybyggnadslån, förbättringslån och lantarbetarbostadslån beräknas vara så stora att ytterligare medelsanvisning för beviljande av lån ej synts styrelsen erforderlig. Behovet under nästa budgetår av förbättringsbidrag har av styrelsen uppskattats till 15 miljoner kronor.

Departementschefen har, under hänvisning till att en betydande eftersläpning konstaterats föreligga i fråga om utförandet av arbeten, för vilka bidrag eller lån beviljats, samt att förty en avsevärd arbetsreserv här uppstått, ansett stor återhållsamhet böra iakttagas med avseende å bidrags- och långivningen till bostadsförbättringar under nästa budgetår. Med hänsyn härtill ha nya anslag för här ifrågavarande verksamhet icke äskats å riksstaten för nästa budgetår. I syfte att möjliggöra en viss begränsad bidragsgivning även under budgetåret 1943/44 har emellertid departementschefen framlagt vissa förslag. Sålunda föreslås, att arbeten, för vars utförande lån och bidrag tidigare beviljats, skola vara påbörjade inom viss tid vid äventyr att låne- eller bidragsbeslutet eljest skall anses förfallet. Arbeten av mindre angelägenhetsgrad antagas sålunda kunna utmönstras, varigenom medel skulle

frigöras för stödjande av andra företag. Därjämte begäres bemyndigande att få disponera sammanlagt högst 1,000,000 kronor för bidragsgivning till vissa specialändamål samt bidragsverksamhet av särskilt trängande beskaffenhet ävensom till bestridande av vissa administrationskostnader hos egnahemsstyrelsen.

I motionerna I: 306 och II: 435, I: 307 och II: 432 samt I: 311 och II: 440 ha yrkanden framställts i syfte att möjliggöra en i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag vidgad bidragsgivning.

Riksdagen delar så till vida departementschefens uppfattning, att företag, som äro av ringa angelägenhetsgrad, böra utmönstras. För vinnande av detta syfte synes det jämväl riksdagen ändamålsenligt att beslut skall kunna meddelas om annullerande av bidrag och lån, som beviljats för arbeten, vilkas angelägenhetsgrad är sådan, att deras utförande utan större olägenhet kan tills vidare uppskjutas. En dylik omprövning bör emellertid ske med stor varsamhet. Med hänsyn härtill kan riksdagen icke godtaga förslaget om utsättande av allmänna tidsfrister, inom vilka arbetena skola vara påbörjade för att beviljat bidrag eller lån skall få utgå. Riksdagen anser i stället, att de bidrags- och lånebeviljande myndigheterna efter en inventering av samtliga fall, i vilka lån eller bidrag till ännu icke påbörjade arbeten beviljats före 1942 års utgång, böra undersöka i vad mån det kan vara berättigat att till förmån för nya ansökningar av högre angelägenhetsgrad utsätta viss tidsfrist. Genom en dylik inventering skulle den fördelen vinnas, att statsmakterna vid tiden för nästa års riksdag hunnit förskaffa sig en allmän överblick på området, varigenom fastare underlag för ett ställningstagande i ämnet skulle erhållas.

Medel, som genom omprövningen frigöras, böra givetvis kunna disponeras för nya företag.

I likhet med departementschefen anser riksdagen medel för nästa budgetår icke behöva anvisas för utlämnande av nybyggnadslån och förbättringslån.

Däremot kan riksdagen — delvis på grund av sitt ställningstagande till frågan om de äldre låne- och bidragsbesluten — ej godtaga departementschefens mening rörande medelsanvisningen för bidragsgivningen. Såsom motionsvis framhållits är det här ofta fråga om företag av hög social angelägenhetsgrad. Med hänsyn härtill synas nya medel böra anvisas för ändamålet. Anslagets storlek anser riksdagen lämpligen kunna bestämmas till 10,000,000 kronor. För att förhindra uppkomsten av bristsituationer i fråga om arbetskraft och material bör emellertid till anslaget knytas det förbehållet, att ett belopp av 7,000,000 kronor får disponeras på det sättet, att företagen icke få igångsättas förrän efter särskilt medgivande av Kungl. Maj:t. Från anslaget torde böra utgå de belopp om tillhoppa 650,000 kronor, vilka enligt departementschefens mening böra avses för bidragsgivning av speciell natur samt för bestridande av administrationsutgifter för vatten- och avloppsforbättringsverksamheten.

Under återopande av det anförda och då vad departementschefen i ovan

ej berörda delar anfört icke givit riksdagen anledning till särskilt uttalande får riksdagen anmäla, att riksdagen *dels* med bifall till Kungl. Maj:ts förslag godkänt i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 7 maj 1943 förordade ändrade grunder för bidragsverksamheten för främjande av bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer, *dels* i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I:307 och II:432 samt I:311 och II:440 godkänt ovanberörda ändrade grunder rörande bidrag till främjande av bostadsbyggande på landsbygden, *dels* med bifall till Kungl. Maj:ts förslag godkänt ovanberörda ändrade grunder rörande tertiärlån till viss bostadsbyggnadsverksamhet och tilläggs-lån till viss bostadsbyggnadsverksamhet, *dels* med bifall till Kungl. Maj:ts förslag medgivit, att räntefoten för bostadsanskaffningslån, nybyggnadslån, förbättringslån och lantarbetarbostadslån, vilka må komma att beviljas under budgetåret 1943/44, bestämmas till 3.25 procent, *dels* för budgetåret 1943/44 å driftbudgeten under femte huvudtiteln anvisat

1) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag till *Statens byggnadslånebyrå: Avlöningar* ett förslagsanslag av 638,000 kronor, till *Statens byggnadslånebyrå: Omkostnader* ett förslagsanslag av 245,000 kronor och till *Främjande av bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer* ett förslagsanslag av 6,000,000 kronor,

2) i anledning av motionerna I:306 och II:435, I:307 och II:432 samt I:311 och II:440 till *Bidrag till främjande av bostadsbyggande på landsbygden* ett reservationsanslag av 10,000,000 kronor,

3) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen II:429 samt med bifall till motionen II:434 till *Bidrag till inrättande av pensionärshem* ett reservationsanslag av 4,000,000 kronor, *dels* ock med bifall till Kungl. Maj:ts förslag för budgetåret 1943/44 å kapitalbudgeten anvisat under statens utlåningsfonder till *Lånefonden för bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer* ett investeringsanslag av 20,000,000 kronor, under fonden för låneunderstöd till *Tertiärlån till viss bostadsbyggnadsverksamhet* ett investeringsanslag av 50,000,000 kronor samt under fonden för låneunderstöd till *Tilläggs-lån till viss bostadsbyggnadsverksamhet* ett investeringsanslag av 37,000,000 kronor.

Stockholm den 28 juni 1943.

Med undersätlig vördnad.